

PM 2012: RIV (Dnr 322-3623/2006)

Skolgårdar

Skrivelse från Katarina-Sofia stadsdelsnämnd om att utreda möjligheten att ställa krav på lämplig utemiljö innan en skoletablering får ske

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Skrivelse från Katarina-Sofia stadsdelsnämnd om att ställa krav på lämplig utemiljö innan en skoletablering får ske anses besvarad med vad föredragande borgarråd anført.

Föredragande borgarrådet Lotta Edholm anför följande.

Ärendet

Vid Katarina-Sofia stadsdelsnämnds sammanträde den 24 augusti 2006 beslutades att skrivelsen ”skolgårdar” skulle överlämnas till kommunstyrelsen för vidare utredning av möjligheterna att ställa krav på lämplig utemiljö innan etablering av en ny skola kan ske.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, stadsbyggnadsnämnden, stadsdelsnämnderna Hässelby-Vällingby, Katarina-Sofia, Liljeholmen samt SISAB. Stadsdelsnämnden Katarina-Sofia överlämnar ärendet utan eget ställningstagande.

Stadsledningskontoret anser att ”skolgårdar” i framtiden måste integreras i bostads-, park- eller skogsområden för att olika intressen i möjligaste mån ska kunna tillgodoses.

Stadsbyggnadsnämnden anser att i samband med att nya skolor etableras är det viktigt att klarlägga vilka offentliga friytor som ska användas av skolan, och i vilken utsträckning, så att det blir möjligt att bedöma hur barnens behov tillgodoses och hur det ökade slitaget och trängseln kan klaras. Där marken är privatägd kan en lösning vara att skolan upprättar nyttjandeavtal med markägaren.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd anser att kvaliteten på utemiljön mer är beroende av resurser än regler.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd överlämnar ärendet utan eget ställningstagande.

Liljeholmens stadsdelsnämnd anser att det är mycket viktigt att skolbarnen har möjligheter till rörelse och fysiska aktiviteter mellan de stillasittande lektionerna. De äldre skolorna i stadsdelen har relativt väl tilltagna gårdar men saknar till stor del utrustning för en aktiv lek.

SISAB anser att vid nybyggnation av en skola kan det ofta vara svårt att erhålla en tillräckligt stor yta för att kunna planera en bra utemiljö. De nybyggda skolorna är ofta belägna i stadsmiljö där en förtätning av bebyggelsen sker. Det är en hård kon-

kurrens mellan att möjliggöra så stor bostadsexploatering som möjligt och behovet av en ändamålsenlig skoltomt.

Mina synpunkter

Det är viktigt att Stockholms elever har plats för lek och rörelse. Samtliga av Stockholms kommunala skolor har utomhusmiljöer för eleverna att vistas på under rasterna. Det är viktigt både av arbetsmiljöskäl och ur en pedagogisk synpunkt att eleverna har tillgång till bra skolgårdar.

Det finns ingen lag eller förordning som i detalj reglerar skolgårdar för grundskolor och gymnasieskolor. Det är en fråga för skolan och skolans huvudman och samma regler gäller för fristående och kommunal verksamhet. Den fysiska arbetsmiljön för skolelever regleras av Arbetsmiljöverket precis som för vuxna arbetstagare.

I Stockholm råder det på många platser brist på mark, vilket självklart försvårar tillgången på skolgård för eleverna. Tillgången till skolgårdar ska alltid beaktas vid projektering för nya skolor i stadens regi.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Skrivelse från Katarina-Sofia stadsdelsnämnd om att ställa krav på lämplig utemiljö innan en skoletablering får ske anses besvarad med vad föredragande borgarråd anfört.

Stockholm den 11 januari 2012

LOTTA EDHOLM

Bilagor

1. Reservationen m.m.
2. Skrivelsen ”Skolgårdar”

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden *Karin Wanngård* och *Tomas Rudin* (båda S) enligt följande.

Vi socialdemokrater inser givetvis att det finns målkonflikter i frågan, och menar att det är rimligt att varje parti i stadsfullmäktige tydligt deklarerar sina prioriteringar. Vi anser att en god utemiljö är så pass viktig för elever på grundskolenivå att det ska vara en förutsättning för att nya skolor ska kunna etableras. Detta ska givetvis gälla lika för kommunal och fristående huvudman. En god utemiljö ska därför finnas med i detaljplanen när en ny skola planeras.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet *Daniel Helldén* (MP) enligt följande.

Skolgården och utemiljön är en mycket viktig del i elevernas skolmiljö. Miljöpartiet anser att skolor och dess utemiljö bör utformas så att det främjar lek, rörelse och lärande. Vid planerandet och byggandet av nya skolor bör stor vikt ägnas åt den byggda miljöns betydelse för barns lek och välbefinnande. Utemiljön kan mycket väl vara en viktig del i pedagogiken och lärandet kring till exempel energianvändning och hållbarhet. Aspekter som även bör inkluderas är en säker skolväg och tillgänglighet, att det går att ta sig till och från skolan på ett säkert och miljövänligt sätt.

Miljöpartiet anser att staden ska ha höga ambitioner när det gäller en god utemiljö, men att det i en växande stad bör finnas utrymme till flexibilitet och olika lösningar. Det bör alltid finnas goda utemiljöer, men dessa kan se olika ut beroende på förutsättningarna vid respektive skola.

ÄRENDET

Vid Katarina-Sofia stadsdelsnämnds sammanträde den 24 augusti 2006 beslutades att skrivelsen ”skolgårdar” skulle överlämnas till kommunstyrelsen för vidare utredning av möjligheterna att ställa krav på lämplig utemiljö innan etablering av en ny skola kan ske.

Skrivelsens författare menar att det är svårt för eleverna att koncentrera sig på en uppgift under längre tid utan en stunds avbrott med möjlighet till rörelse och frisk luft. Under de senaste åren anser man att skolor vid flera tillfällen beviljats etablering utan att ha en fungerande skolgård. Därför måste planeringen av nya skolor säkerställa möjlighet till rörelse i olika former. Med klätterställningar och redskap för olika aktiviteter ska barnen lockas till rörelse.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 augusti 2006 att överlämna skrivelsen till kommunstyrelsen för vidare utredning.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, stadsbyggnadsnämnden, stadsdelsnämnderna Hässelby-Vällingby, Katarina-Sofia, Liljeholmen samt SISAB. Stadsdelsnämnden Katarina-Sofia överlämnar ärendet utan eget ställningstagande.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 18 december 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Precis som skrivelsens författare påpekar är utemiljön mycket viktig för att skolan ska kunna fullgöra sitt pedagogiska uppdrag. Eftersom tillgången på mark, i en storstad som Stockholm, är begränsad måste dock allmänna och enskilda intressen vägas mot varandra. Detta sker genom den formella planprocess som regleras i plan- och bygglagen (PBL). Enligt PBL ska bl a samråd ske med dem som berörs av förslag till byggnation och fackinstanser av olika slag ska ges tillfälle att lämna sin bedömning. Beslut fattas sedan i stadsbyggnadsnämnden. Endast större planer eller planer av principiell betydelse går till kommunfullmäktige för godkännande.

Stadsledningskontorets bedömning är att ”skolgårdar” i framtiden måste integreras i bostads-, park eller skogsområden för att olika intressen i möjligaste mån ska kunna tillgodoses.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 8 februari 2007 att som svar på remissen överlämna och återopa stadsbyggnadskontorets utlåtande.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 24 januari 2007 har i huvudsak följande lydelse.

Det finns idag inga normer som reglerar storlek eller kvalitet på skolgårdar. Skolverket bedömer endast den pedagogiska verksamheten. Stadsbyggnadsnämnden har genom planläggning och bygglov ansvar för att värna om barnens utemiljö med stöd av plan- och bygglagen, som ställer följande krav:

Om tomter tas i anspråk för bebyggelse som innehåller en eller flera bostäder eller lokaler för barnstuga, skola eller annan jämförlig verksamhet, skall det finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse på tomten eller på utrymmen i närheten av denna.

Om det inte finns tillräckliga utrymmen för att anordna både parkering och friyta, skall i första hand friyta anordnas. (PBL 3 kap 15 §)

Några föreskrifter för tillämpningen av kraven finns inte. Det är således inte preciserat hur stor yta som är lämplig per elev i olika årskurser, vilka kvaliteter som bör finnas på en skolgård eller hur långt det kan vara till friytor i närområdet som används för barnens dagliga utevistelse under skoltid.

I diskussioner om vad som kan anses vara en rimlig utomhusstandard för barn, brukar hänvisas till Socialstyrelsens rekommendation från 1987, vilken anger att förskolebarn bör ha minst 40 m² friyta per barn, exklusive byggnader och parkeringsplatser. Denna rekommendation tillämpas fortfarande av många kommuner och stöds också av aktuella undersökningar. Någon motsvarande rekommendation för skolbarn anges inte. Erfarenhetsmässigt brukar man planera för mindre yta per barn ju äldre barnen är.

Även på relativt begränsade ytor kan det finnas förutsättningar att skapa flersidiga, kreativa och fungerande miljöer för lek och lärande. Mindre ytor ställer dock högre krav på hur gården utformas och disponeras. Med minskande ytor ökar slitage och skötselkostnader och gårdarnas utformning riskerar att rationaliseras med bl a högre andel hårdgjord yta.

Friytestandarden på Stockholms skolor

En genomgång av friytestandarden på ett antal skolor i Stockholm visar att det finns stora skillnader mellan innerstadsskolor och ytterstadsskolor (se bilaga 3). I ytterstaden har flertalet skolor gårdar som utan svårighet kan tillgodose barnens behov. Dessutom finns ofta närliggande natur-, park- och idrottsområden som kan utnyttjas som komplement till den egna gården. I innerstaden är möjligheterna mer begränsade. Skolgårdarna är mindre. Antalet barn och verksamheter som ska samsas om de fria ytorna är större* Söm kompensation för bristande egna resurser använder många innerstadsskolor närliggande friytor för sin dagliga utevistelse. Detta kan vara en välfungerande lösning. I vissa MI har dock problem uppstått i form av konflikter med boende/fastighetsägare samt störningar och slitage i parker som inte är dimensionerade för den stora mängden barn.

Olika platser kräver olika lösningar

Idag ökar antalet barn i innerstaden. Många föräldrar ser fördelar i ett innerstadsboende med korta res- och hämtningstider och därmed mer tid att umgås med barnen. Stadsbyggnadskontoret menar, att det är viktigt att *hela staden* fungerar för barn och att höga krav ställs på barnens utemiljö. Olika platser har dock olika förutsättningar och kräver olika lösningar. I täta stadsmiljöer där det är svårt att åstadkomma rymliga skolgårdar är det nödvändigt att hitta kreativa och flexibla lösningar för att på bästa sätt tillgodose barnens behov. Utöver skolgårdens storlek, är utformningen av gården, gårdens läge och sambandet med andra friytor viktiga aspekter att ta ställning till vid bedömning i planläggning och bygglov.

Utformning och disposition

Skolgårdarnas utformning och disposition är avgörande för hur de används och upplevs. Små gårdar ställer särskilt höga krav på smart planering, utformning och innehåll för att minimera slitage, trängsel och konflikter och maximera användbarheten. I en studie från Malmö har ett antal "kvalitetsindikatorer" tagits fram, vilka kan fungera som stöd vid bedömning i planläggning och bygglov:

- Variation - hur stor är möjligheten till olika typer av upplevelser?
- Zoner - kan olika delar av gården användas på olika sätt?
- Kontroll - har gården mer "offentliga" och mer "privata" delar?

- Element - vilka ingående element finns på gården? (öppna ytor, hårdgjorda ytor, sandlådor, sittplatser, grönytor, träd, buskage, fasta redskap, lösa redskap, skyddade lägen)

Samband med andra friytor

I täta stadsmiljöer, där skolgårdarna är små, är möjligheten att använda närliggande friytor ofta avgörande för att kunna tillgodose barnens behov. Om kompletterande miljöer ska användas för barnens dagliga utevistelse, så bör de ligga nära skolan, helst utan att kraftiga barriärer (trafikerade gator mm) behöver passeras. I många fall kan samutnyttjandet av skol-, idrotts- och parkytor utvecklas, vilket skulle kunna förbättra situationen avsevärt. Här finns en stor potential, där kommunens olika förvaltningar har en viktig samordningsuppgift. I samband med att nya skolor etableras är det viktigt att klargöra vilka offentliga friytor som skall användas av skolan, och i vilken utsträckning, så att det blir möjligt att bedöma hur barnens behov tillgodoses och hur det ökade slitaget och trängseln kan klaras. Där marken är privatägd kan en lösning vara att skolan upprättar nyttjandeavtal med markägaren.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 28 november 2006 att som svar på remissen överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens utlåtande.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 november 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Såväl ute- som inomhusmiljö är väsentlig för barns/elevs utveckling. Utemiljön är inte bara en plats för avbrott och vila, utan även en pedagogisk resurs. Detta gäller både grundskolans och förskolans verksamhet.

Hässelby-Vällingby använder ofta begreppet "uterum" för att betona även den pedagogiska aspekten. Uterummets betydelse och utformning finns alltid med i projektering av ny- och ombyggnader. Stadsdelen har dessutom regelbundet projekt för att förbättra den redan befintliga utemiljön.

Dessa ambitioner begränsas dock av tillgänglig mark och ekonomiska resurser. Grundskolans och förskolans resurser är idag mycket strama, vilket dessvärre även går ut över underhållet av utemiljön.

Vid nybyggnadsprojekt är stadsdelen angelägen om att hålla nere framtida hyror genom låga byggkostnader. Kommunstyrelsens har dessutom mycket hårda krav på låga byggkostnader för att godkänna sådana projekt.

Dessa kostnadskrav ligger ofta lägre än byggmarknadens produktionskostnader, vilket tvingar fram minskade ytor och enklare funktionslösningar.

Förvaltningens uppfattning är att kvaliteten på utemiljön mer är beroende av resurser än regler. Höjda kvalitetskrav förutsätter att motsvarande resursbehov tillgodoses.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 14 december 2006 att nämnden överlämnar ärendet utan eget ställningstagande.

Särskilt uttalande gjordes av Ann Mari Engel (V), Agneta Emmervall m.fl. (S) och Birger Jeansson (MP), *bilaga 1*.

Katarina-Sofia stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 8 december 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Skoltomten ska omfatta yta för erforderliga byggnader, tillfartsväg, angöringsplats, parkering för cyklar och rastyta för eleverna med lämplig utrustning samt yta för bollspel/idrott och eventuella odlingslotter.

Tidigare tillämpade normer för skoltomten

Förvaltningen kan konstatera att det vid uppförandet/inrättandet av nya grundskoleenheter tidigare fanns en planeringsnorm för skoltomtens storlek som staden tillämpade under i stort sett ett halvt sekel. Syftet var att garantera eleverna tillräcklig rastyta samt om det inte fanns nära tillgång till allmän idrottsplats/bollplan även yta för gymnastik/idrott utomhus. Stadens planeringsnormer sammanföll med de av Skolöverstyrelsen rekommenderade.

Som exempel kan nämnas Skolhushandboken som Skolöverstyrelsen gav ut. I upplagan från år 1979 stod följande att läsa beträffande skoltomten: "Mark för raster ca 10 kvm per elev vid skolor med fler än 200 elever. Vid mindre skolor avgörs arean av de verksamheter man önskar plats för". Dåvarande Stockholms skolstyrelse fattade i november år 1984 beslut om att uppdatera lokalnormerna för grundskolan. Följande normer för skoltomten fastslogs, som även hade tillämpats tidigare. För grundskolans lag- och mellanstadium skulle 3 040 kvm per elev avsättas för skoltomt inklusive yta för byggnader men exklusive skolidrottsplats. Av den nämnda ytan skulle 10 kvm per elev avsättas för rastyta. För grundskolans högstadium angavs följande planeringsnormer inklusive yta för byggnader men exklusive skolidrottsplats: 180 elever - 7 000 kvm skoltomt, 630 elever - 25 000 kvm skoltomt. Nämnda normer antyder en skoltomtsyta per elev om 40 kvm eller knappt 40 kvm.

Vid stadsplaneringen avsattes således regelmässigt skoltomter som medgav en rastyta om ca 10 kvm per grundskoleelev enligt den planerade skolorganisationen. I innerstadslägen kunde skoltomter med rastytor understigande 10 kvm per grundskoleelev accepteras. I dessa lägen fanns regelmässigt idrottsplatser/bollplaner, parker eller andra grönområden att tillgå på rimligt avstånd.

Nuvarande praxis som den de facto tillämpas inom Katarina-Sofia

Under den tioårsperiod förvaltningen funnits har förvaltningen på olika stadier varit involverad i planeringen av tre grundskolor inom stadsdelsområdet. För samtliga tre skolor Vikströmska skolan, Sjöstadsskolan och den planerade skolan i Henriksdalshamnen har förvaltningen fått acceptera detaljplaner för skoltomterna som medför rastytor som förvaltningen anser vara väl snålt tilltagna för att uppfylla de berättigade krav som ställs i skrivelsen. Visserligen omfattar rastytan 6-7 kvm per elev i dessa skolor, men borde enligt förvaltningens uppfattning vara ca 50 % större. När alltför många elever vid raster tvingas vistas på en trång rastyta blir den snabbt hårt sliten. Erforderlig yta för enklare bollspel måste finnas. Annars blir behovet av rörelse/fysisk aktivitet på raster för barnen svårt att tillgodose med följd att många istället gärna blir kvar inomhus. Särskilt viktigt är det för de yngre eleverna att de bereds tillfälle till sådana aktiviteter.

Mot bakgrund av all dokumenterad medicinsk och beteendevetenskaplig kunskap om barns behov av lek och rörelse, finner förvaltningen det anmärkningsvärt att staden inte planerar för att tillgodose dessa behov bättre när staden avsätter mark för skoltomter. Under senare år har dessa behov hos barn uppmärksamrats än mer när forskare med nämnda inriktning i ökad utsträckning kunnat notera fysisk inaktivitet och fetma hos barn och ungdomar. Med förundran kan konstateras att staden har normer för antalet bilparkeringsplatser men inte normer för barns utevistelse vid skolor och förskolor.

Skoltomter för fristående skolor

De krav på skolornas utemiljö som aktualiseras i skrivelsen synes även omfatta fristående skolor. Stadsdelsnämndens uppgift vid etablering av fristående skolor är att ge kommunstyrelsen underlag för att till Skolverket yttra sig över om den aviserade skolenheten skulle medföra negativa konsekvenser för eleverna i de kommunala skolorna inom sta-

den/stadsdelsområdet Att skolan sedan lokalmässigt, personellt och verksamhetsmässigt inrättas samt drivs i enlighet med aktuella lagar och förordningar är en uppgift för statliga myndigheter. Det är huvudsakligen Skolverket som genom tillsyn/inspektion fullgör denna uppgift. Förvaltningen har därför ingen närmare kännedom om hur de fristående skolorna löser sina behov av lokaler och vistelseytor för eleverna.

Skolors nyttjande av parkmark

Flertalet av såväl de kommunala som de fristående skolorna inom stadsdelsområdet utnyttjar parkmark som komplement till skolgårdarna där dessa är för små eller kanske helt saknas. Parkerna används både för lek och andra aktiviteter på raster samt efter skoltid. De större parkerna är även en resurs för organiserad verksamhet vid idrotts- och friluftsdagar, Förvaltningen ser positivt på att parkerna används för olika aktiviteter. Det gör parkerna till levande oaser mitt i staden. Men belastningen på och slitaget i en del av parkerna blir så stort att det försvårar andra invånares möjlighet att använda dessa. Så blir fallet även om flera kommunala och fristående skolor har avtal med förvaltningen om att i sin verksamhet använda parkerna och för detta bidrar personellt eller ekonomiskt.

Sammanfattningsvis kan förvaltningen således konstatera att staden har en praxis när det gäller att avsätta mark för skoltomter i innerstaden som befinner sig mycket långt från de planeringsnormer som med barnens bästa för ögonen borde gälla.

Liljeholmens stadsdelsnämnd

Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 november 2006 att

1. Nämnden överlämnar och återoppar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen till kommunstyrelsen
2. Nämnden uppdrar åt förvaltningen att ta fram en redovisning över hur situationen är kring skolors utemiljö och vilka åtgärder som kan behövas.
3. Nämnden anför följande: Vi håller med förvaltningen om att det kan bli mycket problematiskt att definiera minimikrav på en skolgård då förhållandena för varje skola är individuella. Ett mer angeläget problem än själva storleken på skolgården är snarare huruvida skolmiljön är farlig för eleverna eller inte.

I ärendet tas det upp att fyra skolor i Liljeholmen kan ha höga värden av farliga partiklar i närmiljön. Vi önskar en närmare redovisning av förvaltningen hur situationen är kring dessa skolor och vilka åtgärder som kan behövas.

Reservation anfördes av Ann-Marie Strömberg (-), ledamöterna Jan Wallman och Erik Bromander, tjänstgörande ersättarna Solveig Lindsäter. Amanj Mala Ali, Mari-ca Esentals och Flint Yvonne Eriksson Harlin (alla S), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Kjell Marténg (V), *bilaga 1*.

Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 2 november 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer i att det är mycket viktigt att skolbarnen har möjligheter till rörelse och fysiska aktiviteter mellan de stillasittande lektionerna. De äldre skolorna i stadsdelen har relativt väl tilltagna gårdar men saknar till stor del utrustning för en aktiv lek.

Aspuddens skola med 800 elever i årskurs 0 till 9 har haft just en sådan ganska stor gård

som saknar utrustning. Barnen har därför i stor utsträckning sökt sig utanför skolgården till omkringliggande parkmark för att leka. När det blev aktuellt med att bygga bostäder på denna mark togs ett initiativ till en upprustning av skolgården. Stadsdelsnämnden tillsammans med SIS AB och Marknämnden gör nu en större investering i att upprusta skolgården som får en mindre multisportarena och mycket annan utrustning för lek och aktiviteter. Elever och lärare har deltagit i utformningen av skolgården.

Ett mycket aktuellt problem med elevernas utemiljö i Liljeholmen är att fyra av stadsdels skolor är belägna i direkt anslutning till Essingeleden/E4:an. Föräldrar har efterfrågat uppgifter om luftkvaliteten och beräkningar som har gjorts visar att på dessa skolors gårdar är halterna av PM 1 O-partiklar nära det gränsvärde som finns. Detta påverkar naturligtvis även inomhusluften men den går att åtgärda vilket förvaltningen och SISAB arbetar med. Förbättringar av utomhusluften är avhängigt att Vägverket kan hitta metoder att minska spridningen av PM 1 O-partiklar från Essingeleden/E4:an.

Stadsdelsnämnden har öppnat en ny skola i nybyggnadsområdet Årstadal. En första etapp av skolan öppnade 2005 och en andra etapp kommer att öppnas 2008. Området som skolan ska försörja planeras för bebyggelse som ska få innerstadskaraktär och därmed hög exploatering. Området som bebyggs är ett fd industriområde och marken är i huvudsak privatägd. I arbetet med att genomföra skolprojektet i Årstadal har stadsdelsförvaltningen fått acceptera att det blir en mycket liten skolgård. Som tur är ligger denna skola i anslutning till ett skogsområde som kan utnyttjas av skolan för utevistelse. Att driva igenom en större yta för skolgård i detta exempel hade varit om inte omöjligt så mycket dyrt för staden.

Med stadens ambition att bygga ut staden inåt i bra kollektivtrafiklägen och på redan exploaterad mark så är det troligt att man även i framtiden kommer, liksom i Årstadal, få svårt att prioritera stora skolgårdar. Om eleverna ändå ska få tillgång till bra utemiljö att vistas i på sina raster kan det inte planeras för skolgårdar i traditionell mening. "Skolgårdarna" kan inte vara skolans privata mark utan måste integreras i bostadsområdena och därmed kunna utnyttjas av fler och på annan tid än skoltid.

Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB)

SISAB:s tjänsteutlåtande daterat den 22 november 2006 har i huvudsak följande lydelse.

I enlighet med SISAB:s bolagsordning skall bolaget äga och förvalta fast egendom och tomträtt samt i samverkan med staden tillhandahålla ändamålsenliga lokaler för den kommunala skolverksamheten. Stadens ramavtal för skollokaler redovisar att även utemiljön ingår i begreppet ändamålsenliga lokaler.

Ett skolbyggnadsprojekt, uppförande av skolbyggnad samt utformning av utemiljön, beställs av berörd nämnd hos SISAB. Skoltomtens storlek diskuteras med stadens markkontor, som upplåter marken med tomträtt till SISAB. I dessa diskussioner mellan markkontoret och SISAB framför bolaget nödvändigheten av en adekvat utemiljö och verkar för den berörda verksamhetsansvariga nämndens medverkan i detta arbete.

Vid nybyggnation av en skola kan det ofta vara svårt att erhålla en tillräckligt stor yta för att kunna planera en bra utemiljö. De nybyggda skolorna är ofta belägna i stadsmiljö där en förtätning av bebyggelsen sker. Det är en hård konkurrens mellan att möjliggöra så stor bostadsexploatering som möjligt och behovet av en ändamålsenlig skoltomt.

Den nybyggda Sjöstadsskolan kommer att ge varje elev ca 6,7 kvm yta i utemiljön och den nya Årstadalsskolan är utformad med samma ytor för utemiljön.

Skolgård eller utemiljö är en viktig rekreationsyta men utgör även en pedagogisk resurs. Tidigare fanns riktlinjer på hur stora skolgårdarna skulle vara men dessa riktlinjer har successivt urholkats riktlinjerna för att så småningom tas bort. I dessa riktlinjer fanns angivet, skolgårdsyta/elev samt även ytangivelse på angränsande skogsområde.

Forskningen visar entydigt att rejält tilltagna friytor runt skolor och förskolor har en positiv inverkan på barns lust att röra sig medan små ytor medför motsatsen. I en nyligen genomförd studie inom staden dras slutsatsen att tillgång till ytor är en av de viktigaste faktorerna för bra utomhusmiljö. Stora ytor ger stora möjligheter och små ytor ger små möjligheter.

Andra kommuner har försökt att formulera program för sina skolgårdar. Lunds kommun har i sin målbeskrivning för skolor/förskolor ambitionen att minsta tillgängliga yta per elev ska vara mellan 25 och 60 kvm beroende på verksamhetsform. Behovet av större yta ökar ju yngre barnen är. Om ytan är under 20 kvm/barn blir det även dyrt att hålla kvalitet på gården. Förvaltningskostnaderna blir väldigt höga och det är svårt att få vegetation att överleva.

En skolgård ska ge:

Utmaningar

Rörelse

Spänning

Växter

Material

Nyfikenhet

Säkerhet

SISAB har idag referenser och anvisningar för skolgårdarnas utformning för att säkerställa funktionaliteten och ge goda exempel från genomförda projekt.

RESERVATIONER M.M.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Ann Mari Engel (V), Agneta Emmervall m.fl. (S) och Birger Jeansson (MP) enligt följande.

Vi vill tillstyrka förvaltnings förslag till beslut.

Liljeholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Ann-Marie Strömberg (-), ledamöterna Jan Wallman och Erik Bromander, tjänstgörande ersättarna Solveig Lindsäter. Amanj Mala Ali, Marica Esentals och Flint Yvonne Eriksson Harlin (alla S) enligt följande.

reserverade sig till förmån för det egna förslaget;

att uttala att vid skoletablering bör alltid krav på lämplig utemiljö ställas, samt

att anföra följande:

Stadsdelsnämnden instämmer helt med vad som anføres i skrivelsen. Speciellt i innerstaden har skolor kunnat etableras utan att behovet av lämplig utemiljö har tillgodosetts. Det finns exempel på hur dessa skolor använt sig av parklekar och allmän parkmark med överutnyttjande och åtföljande kraftigt slitage som följd. Ett slitage som då bekostas av allmänna medel. Stadsdelsnämnden anser att ett krav för nyetablering av skolor skall vara att behovet av lämplig utemiljö är tillgodosett - och för övrigt också att aktörerna skall kunna redovisa hur behovet av speciallokaler (som till exempel gymnastiksal) kommer att tillgodoses.

Ersättaryttrande gjordes av Kjell Marténg (V) enligt följande.

Instämde i reservationen.